

Cs. Bogyó Katalin

könyvtárostánár, a KTE elnökségi tagja

Az általános iskolai könyvtár lehetőségei, feladatai az olvasóvá nevelésben

Kedves Kollégák!

Majdhogynem lehetetlen feladatra vállalkozom, amikor rövid 15 percben megkísérlem felvázolni az általános iskolai könyvtárakban folyó könyvtárpedagógiai tevékenységrendszer, különös tekintettel az olvasóvá nevelésre.

Minden könyvtártípusban zajlik könyvtárpedagógiai tevékenység, az egyes színterek *együttműködve*, saját lehetőségeiket hozzáadva fejtik ki hatásukat. Az általános iskolai könyvtárak elsősorban a **gyermekkönyvtárakkal** állnak kapcsolatban. Ez kézenfekvő együttműködés, hiszen sok területen rokon célokkal rendelkeznek, egyaránt elhivatottak az olvasásfejlesztés, az olvasóvá nevelés területén, mindkettőben zajlik a könyvtárhasználók valamilyen szintű képzése, könyvtári rendezvények szervezése.

Ha a **könyvtárpedagógiát** úgy értelmezzük, mint a könyvtártudomány és a pedagógia kapcsolódási területeit *pedagógiai megközelítésben* összefogó tudományterületet, melynek célja az összekapcsolható és felhasználható területek integrálása egy szemlélet és célrendszer köré, akkor elsődleges színtere mindenképpen az *iskolai könyvtár*.

Az iskolai könyvtárban zajló könyvtárpedagógiai tevékenység *túlmutat* a hagyományos értelemben vett könyvtárhasználat oktatásán. A komplex információs műveltség fejlesztése sokoldalú tevékenységrendszeren keresztül valósul meg *tervezett és szervezett* keretek között.

Az iskolai könyvtárban zajló oktató-nevelő munkát **tantervek** szabályozzák. Mindenekelőtt a Nemzeti alaptanterv, majd a Kerettanterv, az az alapján készülő Helyi Pedagógiai Program, végül ennek részeként a Könyvtárpedagógiai Program.

A minden részletre kiterjedő **Könyvtárpedagógiai Program** rendkívül fontos a szerteágazó pedagógiai tevékenység tervezéséhez, értékeléséhez. Két nagy része a *nevelési program* és az oktatási rész, a könyvtárpedagógiai helyi tanterv.

A Könyvtárpedagógiai Program oktatási része lényegében a **könyvtárpedagógiai helyi tantervet** fedi, amely rögzíti a célokat, eszközöket, a belépő tevékenységformákat, a tanórai oktatási tevékenységet, a befogadó tárgyakat, a szaktárgyakba való beépülést, illetve a tanórán kívüli tevékenységeket.

Az oktatási tartalmaknak *fokozatosan, spirálisan*, az előzetes ismeretekre építve és a tantárgyak közt elosztva kell megjeleníteniük a tantervben és az oktatási gyakorlatban. A könyvtárhasználati órák, ill. a könyvtári szakórák közös jellemzője, hogy képesség- és kompetenciafejlesztők, értékközvetítők, gyakorlatorientáltak, tapasztalat- és élményszerzők.

Ezen órák elképzelhetetlenek a hagyományos tanítási keretek között, ellenben kiváló terepei a *problémaalapú* tanulásnak, a *kooperatív* módszerek használatának, a *differenciálás*nak és a *projekt*pedagógiának.

Legfőbb **oktatási céljaink**: az információs problémamegoldásra való felkészítés, a könyv- és könyvtárhasználati tudás fejlesztése, a szellemi munka technikáinak fejlesztése és az élethosszig tartó tanulásra való felkészítés.

A **könyvtárpedagógiai nevelési programban** rögzítjük a kapcsolódási pontokat a Helyi Pedagógiai Programhoz, itt fogalmazzuk meg az *olvasóvá nevelés*, ezen keresztül a kultúra és értékközvetítés, valamint a *könyvtárhasználóvá nevelés*, ezen keresztül az egész életen át tartó tanulásra nevelés tevékenységrendszerét. A nevelési program adja meg továbbá a szakköri tevékenység, a tehetséggondozás és az önkéntes munka kereteit.

Legfőbb **nevelési céljaink**: személyiségfejlesztés, szokásformálás, azaz a könyvtárhasználó tanuló személyiségfejlődésének a könyvtárhasználat, az informálódás során való előmozdítása; az önművelés, az önálló tanulás, önképzés, az olvasás és könyvtárhasználat igényének kialakítása.

Mint említettem, az oktatási, nevelési tartalmak fokozatosan, spirálisan épülnek be a gyakorlatba, így másként közelítünk céljainkhoz az általános iskola alsó, ill. felső tagozatában.

Alsó tagozatban (1-4. évfolyam) feladatunk az alapismeretek és képességek rögzítése, az érzelmi kötődések erősítése; az olvasástanulás, olvasni tudás elmélyítése, illetve *sikerélményeken* keresztül az olvasási igény megalapozása, szükségletek közé beépítése. Ugyancsak kiemelt feladat a könyvekhez való pozitív viszony kialakítása, ezáltal könnyebb a tanuláshoz való hozzászoktatás is. Itt zajlik az alapfokú könyvtárhasználathoz és tanuláshoz szükséges ismeretek elsajátítása, úgymint a könyvtár tereinek ismerete, a gyermekeknek készült dokumentumtípusok fajtáinak ismerete, alapvető azonosító adatok felismerése, a könyvek használatának ismerete, stb. Nem utolsó sorban itt ismerhetik és szokhatják meg a tanulók, hogy az iskolai könyvtár a szabadidő értelmes eltöltésének lehetőségét nyújtja, azaz *közösségi térként* is funkcionál.

A **felső tagozatba** (5-8. évfolyam) lépés sokszor jelent törést, a könyvtár viszont biztos pontként megmarad a gyerekek életében. Nevelési céljaink csak az életkornak megfelelő mértékben változnak, azaz például az olvasáskultúra fejlesztése, a pozitív érzelmi viszonyulás fenntartása, a szabadidő hasznos eltöltésének lehetősége továbbra is kiemelt feladatunk. Oktatási téren már az összetettebb tudás kialakítása a cél, például a kézikönyvtár biztos használata, a katalógus- és adatbázishasználat, a feladatnak megfelelő források kiválasztása és használata, azáltal a lényegkiemelés, a megfelelő feldolgozási módszer kiválasztása, a nem hagyományos dokumentumtípusok jellemzői, használatuk, és így tovább.

A fentiekből már kiderült, hogy *az olvasóvá nevelés az iskolai könyvtárban végigkíséri az általános iskola nyolc osztályát*. De látnunk kell azt is, hogy az olvasásfejlesztés *tantárgyközi feladat*, az egész tantestület közös felelőssége, ami hatékony együttműködést feltételez a pedagógusok között. Közös a célunk, ami nem más, mint tanítványaink *értő, igényes olvasóvá nevelése*. Nevelésről kell beszélnünk, mert – Tóth Tibor szavaival – „olvasónak nem születik az ember; az olvasóvá válás nevelési folyamat eredménye...”

Végső célunk azonban az, hogy a gyermek – sokszor a családi és társadalmi hatások ellenére – *örömmel, belső igénytől hajtva* olvasson, lehetőség szerint szépirodalmat, ami elengedhetetlen a szellemi, lelki, erkölcsi fejlődéséhez. Mi úgy véljük, hogy az olvasás maga a tökéletes élmény, amely alapja a „flow, vagyis az a jelenség, amikor annyira feloldódunk egy tevékenységben, hogy minden más eltörlődik mellette, az élmény maga lesz olyan élvezetes, hogy a tevékenységet bármilyen áron folytatni akarjuk, pusztán magáért.” (Csíkszentmihályi Mihály)

Az iskolai könyvtár mindehhez a barátságos, inspiráló, konstruktív könyvtári környezetet, valamint a könyvtárostanárok pedagógusi és könyvtárosi felkészültségét nyújtja.

Rendszerek az *olvasásnépszerűsítő programok* (interaktív író-olvasó találkozók, 24 órás felolvasások, könyvtári éjszakák), játékok, versenyek, vetélkedők, foglalkozások, olvasókörök, kiállítások, pályázatok... Az iskolai könyvtárak nagy számban csatlakoznak a *Népmese napja* megünnepléséhez, október az *Iskolai könyvtárak nemzetközi hónapja*, amikor a könyvtár- és olvasásnépszerűsítés áll a középpontban.

Az iskolai könyvtárnak lehetősége van a pedagógus kollégákkal együttműködve akár ösztönző, egymásra épülő olvasásnépszerűsítő programsorozatok vagy éppen *projektek* szervezésére, másik – akár más településen, más országban lévő (eTwinning) – iskolai könyvtárakkal *közös* programok, programsorozatok lebonyolítására. De az együttműködés kiterjed a közművelődési/gyermekkönyvtárakra is.

Az iskolai könyvtárak az olvasóvá nevelés *nem hagyományos eszközeként* nagy számban működtetnek *iskolai könyvtári blogot*, szerepelnek a közösségi oldalakon, élnek a webkötések lehetőségeivel, ezzel olyan tanulókat is elérve, akik nem könyvtárbajárók, viszont aktív internethasználók.

Kedves Kollégák, hiszünk abban, hogy az iskolai könyvtárak ezen tevékenységrendszerük hatékonyan járul hozzá az olvasáskultúra, az értő olvasás fejlesztéséhez.